

رصد جامع
بررسی و تحلیل شایعات و اخبار
جعلی در فضای مجازی

صدا و سیاهی جمهوری اسلامی ایران
معاونت فضای مجازی
اتاق وضعیت

۲۱ الی ۲۲ مهر ماه ۱۴۰۵

شماره هشتم

الحمد لله رب العالمين

خلاصه مدیریتی

بررسی شایعات و فضا سازی‌های ۲۴ ساعت گذشته نشان می‌دهد که بخش عمده محتوای مورد رصد، بر سه محور اصلی افزایش **نگرانی‌های امنیتی**، تضعیف اعتماد به **دستگاه قضایی** و بهره‌برداری از مطالبات معیشتی مردم متمرکز است. در حوزه نظامی و امنیتی، تکرار ادعاهای مربوط به **حمله قریب‌الوقوع آمریکا و اسرائیل** به ایران، احتمال **حمله پیش‌دستانه ایران به اسرائیل** و حمله مسلحانه به پاسگاه **مورتان راسک**، با وجود تفاوت در منشأ و ماهیت، ظرفیت شکل‌دهی به تصویری از افزایش احتمال درگیری و تزلزل امنیت داخلی و منطقه‌ای را دارد. در این میان، انتساب برخی ادعاها به مقام‌های سیاسی و نظامی و پیوند دادن گزارش‌های رسانه‌ای به تحولات میدانی، زمینه تبدیل احتمالات و گمانه‌زنی‌ها به برداشت‌هایی از وقوع قریب‌الوقوع جنگ را فراهم می‌کند. در محور سیاسی و حقوقی نیز ادعاهای مربوط به **اخذ اجباری اعتراف** از علی‌سینا مصطفوی و اجرای حکم شلاق برای کارکنان **پتروپارس** هویزه، با برجسته‌سازی موضوع **حقوق متهمان** و مطالبات صنفی، ظرفیت تشدید بدبینی نسبت به عملکرد ضابطان و **دستگاه قضایی** را دارند. هرچند ارزیابی دقیق این موارد مستلزم تفکیک ادعاهای مطرح‌شده از مستندات و مواضع رسمی است. در حوزه اقتصادی، شایعه پرداخت وام میلیون تومانی به **بازنشستگان**، علاوه بر ایجاد انتظار برای دریافت **حمایت معیشتی ۱۲۰** و احتمال نارضایتی پس از تکذیب، زمینه سوءاستفاده از اعتماد مخاطبان را فراهم می‌کند: در حالی که انتشار **لینک‌های جعلی** خوداظهاری **کالابرگ**، مستقیماً خطر **کلاهبرداری و سرقت اطلاعات** را متوجه شهروندان می‌کند. در مجموع، این شایعات ضمن تأثیرگذاری بر **امنیت روانی جامعه**، **اعتماد عمومی** به نهادهای مسئول و مجاری رسمی اطلاع‌رسانی را در حوزه‌های امنیتی، قضایی و معیشتی هدف قرار می‌دهند.

فهرست موضوعی شایعات

موضوع	ادعای شایعه
امنیتی	۱ حمله مسلحانه به پاسگاه مورتان راسک
نظامی	۲ حمله قریب الوقوع آمریکا و اسرائیل به ایران
نظامی	۳ ادعای تدارک حمله پیشدستانه ایران به اسرائیل توسط نتانیا هو
سیاسی-حقوق بشری	۴ اخذ اجباری اعتراف از علی سینا مصطفوی
سیاسی	۵ اجرای حکم شلاق برای کارکنان پتروپارس در هویزه
اقتصادی	۶ پرداخت وام ۱۲۰ میلیون تومانی به بازنشستگان
اقتصادی	۷ انتشار لینک های جعلی ثبت نام در سامانه خوداظهاری کالا برگ

تحلیل شایعات

۱- حمله مسلحانه به پاسگاه مورتان راسک امنیت	
القای ناامنی در مناطق جنوب شرق کشور، مخدوش کردن اقتدار و بازدارندگی نهادهای نظامی و انتظامی	هدف و کارکرد
ترس و نگرانی نسبت به وقوع حوادث امنیتی، خشم نسبت به گروه های عامل حمله	احساس غالب
مبدأ انتشار (موجود نیست) گزارش رادیو زمانه حمله را به نقل از جبهه مبارزین مردمی منتشر کرد	مبدأ انتشار
رسانه های خارجی رادیو زمانه، ایران اینترنشنال و سایت بلوچستان راجی زرمبش؛ رسانه های داخلی: عصر ایران، باشگاه خبرنگاران جوان، تلدیو و صاحب خبر (پوشش تکذیب)؛ کانال های خبری مرتبط با سیستان و بلوچستان و حساب های بازنشرکننده اخبار امنیتی	بستر ضریب دهی

۲.	حمله قریب الوقوع آمریکا و اسرائیل به ایران نظامی
هدف و کارکرد	قرار گرفتن کشور در شرایط بحرانی و فوق العاده جنگی در آینده نزدیک، ایجاد جنگ روانی
احساس غالب	ترس و نگرانی از وقوع مجدد حملات، انتظار نسبت به رخداد های آینده، خشم نسبت به دشمن
مبدأ انتشار	مبدأ انتشار: گزارش اکسیوس به نقل از چند مقام آمریکایی و اسرائیلی درباره گفت و گوی ترامپ و نتانیاهو درباره احتمال عملیات نظامی جدید علیه ایران
بستر ضریب دهی	رسانه های خارجی: اکسیوس و ایران اینترنشنال؛ تلگرام و ایکس: کانال های خبری سیاسی و حساب های باز نشر کننده تحلیل های نظامی .

۳.	ادعای تدارک حمله پیشدستانه ایران به اسرائیل توسط نتانیاهو نظامی
هدف و کارکرد	مقصر کردن ایران در تشدید تنش ها، توجیه حملات احتمالی در آینده
احساس غالب	ترس و نگرانی و انتظار نسبت به حوادث پیش رو، خشم نسبت به کارگزاران نظامی بخاطر ایجاد تنش، شادی در میان قشر طرفدار حکلات انتقام جویانه و پیش دستانه
مبدأ انتشار	مبدأ انتشار: ویدئوی نتانیاهو در یک پایگاه هوایی اسرائیل؛ (مدعی شد نشانه هایی از برنامه ریزی دشمنان اسرائیل برای حمله پیش از انتخابات)
بستر ضریب دهی	رسانه های خارجی: یورونیوز فارسی؛ رسانه های داخلی: رسانه های خبری و سیاسی باز نشر کننده اخبار تنش های ایران و اسرائیل؛ کانال های سیاسی و حساب های خبری فعال در موضوع تنش های نظامی منطقه در تلگرام، ایکس اینستاگرام

۴.	اخذ اجباری اعتراف از علی سینا مصطفوی سیاسی- حقوق بشری
هدف و کارکرد	ایجاد تشکیک در روند صدور احکام قوه قضاییه، القای نقض حقوق دفاعی متهمان
احساس غالب	خشم و بدبینی نسبت به ضابطین قضایی، بی اعتمادی نسبت به عدالت محور بودن احکام صادره، ترس و نگرانی نسبت به وضعیت زندانیان
مبدأ انتشار	مبدأ اولیه: موجود نیست
ضریب دهی	ضریب دهنده: کانال ایران اینترنشنال

۵- اجرای حکم شلاق برای کارکنان پتروپارس در هویزه سیاسی	
تخریب وجهه قوه قضاییه و القای رفتارهای خارج از عرف و قانون	هدف و کارکرد
خشم و بدبینی و بی اعتمادی نسبت به مسئولین و عدالت محوری احکام نگرانی نسبت به وضعیت معترضین	احساس غالب
مبدأ انتشار: گزارش سازمان حقوق بشر کارون درباره اجرای حکم شلاق بیش از کارگر معترض و نهاد حقوقی دادبان ۱۰	مبدأ انتشار
رسانه‌های خارجی: ایران اینترنشنال، صدای آمریکا و ایران وایر؛ رسانه‌های داخلی: ایلنا، باشگاه خبرنگاران جوان و صاحب‌خبر با پوشش تکذیب دادستان هویزه؛ کانال‌ها و حساب‌های فعال در حوزه حقوق کارگران و اخبار حقوق بشری در تلگرام و ایکس و اینستا مانند ایران وایر	بستر ضریب‌دهی

۶- پرداخت وام ۱۲۰ میلیون تومانی به بازنشستگان اقتصادی	
جلب توجه و افزایش مخاطب برای کانال یا صفحه، ایجاد فشار رسانه ای به نهادهای متولی برای مطالبات اقتصادی	هدف و کارکرد
انتظار نسبت به اجرای طرح، بدبینی در صورت عمل نشدن به شایعه، امیدواری نسبت به تعلق حمایت های معیشتی	احساس غالب
مبدأ انتشار: پیام‌ها و تبلیغات در شبکه‌های اجتماعی و پیامک‌های ارسالی از سرشماره‌های ناشناس درباره ثبت نام وام فوری	مبدأ انتشار
رسانه‌های داخلی: نامک، تجارت نیوز، فرارو، نورنیوز و صاحب‌خبر با پوشش تکذیب؛ شبکه‌های اجتماعی و پیامک‌های ناشناس: پیام‌های تبلیغاتی و لینک‌های ثبت نام، صفحات مرتبط با بازنشستگان و صفحات انتشار اخبار تسهیلات معیشتی در تلگرام و ایکس، و اینستاگرام	بستر ضریب‌دهی

۷- انتشار لینک‌های جعلی ثبت نام در سامانه خوداظهاری کالبرگ اقتصادی	
هدایت کاربران به لینک‌ها و پیامک‌های جعلی برای سرقت اطلاعات یا کلاهبرداری مالی	هدف و کارکرد

احساس غالب	خشم نسبت به اطلاع رسانی رسمی و نظارت، ترس و نگرانی از کلاهبرداری و سوء استفاده در اثر کلیک بر لینک ها
مبدأ انتشار	مبدأ اولیه: موجود نیست
بستر ضریب دهی	رسانه های داخلی: رسانه های اطلاع رسانی عمومی و منابع خبری حوزه کالابریگ که درباره ثبت نام و هشدارهای مربوط به لینک های جعلی؛ کانال های عمومی و گروه های بازنشرکننده پیام های مربوط به کالابریگ در تلگرام و ایکس و اینستا؛ پیام رسان های داخلی: گروه های خانوادگی و کانال های عمومی بازنشرکننده پیام های ثبت نام و دریافت حمایت های دولتی

شایعات پربسامد

۱. حمله احتمالی آمریکا و اسرائیل به ایران و ادعای حمله پیش دستانه ایران

هر دوی این شایعات در حوزه نظامی به یکی از دربسامدترین موارد در روزهای اخیر تبدیل شده اند. چرا که وجود تنش ها در منطقه و شرایط خاصی که بر فضای نظامی کشور نیز حاکم است، در کنار حساسیت افکار عمومی نسبت به این اخبار به علت ترس و واهمه ایجاد شده در صورت بروز این اتفاقات؛ و نیز منسوب بودن این ادعاها به اشخاص شاخص باعث اعتبار گرفتن این ادعاها و پیوند و هم زمانی این ادعاها با انجام برخی تحرکات نظامی و امنیتی در مناطق جنوبی کشور و هم پیمانان ایران در سایر نقاط منطقه، باعث نزدیک شدن به گمانه درگیری های قریب الوقوع خواهد شد و بستر مناسبی را برای ضریب گیری آنها در فضای مجازی و عمومی جامعه فراهم کرده است. در چنین فضایی، بازنشر پی در پی اخبار تأیید نشده و پیوند دادن آنها به تحولات میدانی، می تواند احتمال وقوع درگیری را در ذهن مخاطب نزدیک تر از آنچه شواهد موجود نشان می دهند، جلوه دهد و به افزایش نگرانی و نااطمینانی در جامعه بینجامد.

عوامل ضریب دهنده: انتشار گسترده ادعاها در منابع خارجی، صدور هشدارها از جانب سران نظامی ایران، حساسیت به اخبار نظامی و انتشار آنها در بسترهای مختلف مجازی، انتساب یا صدور اظهارات به منابع موثق ورده بالا

۲. لینک‌های جعلی سامانه خوداظهاری کالابریگ

به دلیل شرایط معیشتی خاص حاکم بر جامعه و انتظار مردم برای تحقق وعده‌های کمک معیشتی و در پی اعلام سازمان هدفمندی یارانه‌ها برای مراجعه مردم به سایت‌های رسمی برای انجام خوداظهاری به جهت تحت شمول قرار گرفتن افزایش مبلغ کالابریگ، افراد سودجو فرصت را مغتنم شمرده و اقدام به انتشار لینک‌های جعلی برای سوء استفاده و کلاهبرداری کرده‌اند. هم‌زمانی این اطلاع‌رسانی با انتشار پیامک‌ها و لینک‌های جعلی، موجب شده است برخی کاربران با تصور ورود به فرایند رسمی ثبت‌نام یا دریافت اعتبار بیشتر، در معرض کلاهبرداری و سرقت اطلاعات قرار گیرند. در این شیوه، از موضوعی معیشتی و مورد توجه عموم برای جلب اعتماد مخاطبان و ترغیب آنان به کلیک روی لینک‌های آلوده استفاده می‌شود. در واکنش به این موضوع، پلیس فتا اعلام کرد: اطلاع‌رسانی پیامکی مربوط به خوداظهاری کالابریگ، مطابق اعلام صورت‌گرفته، فقط از سرشماره انجام می‌شود. پیامک‌های ارسالی از سرشماره‌های ناشناس و متفرقه که با YARANEH-IRI معتبر وعده ثبت‌نام، دریافت اعتبار یا افزایش یارانه، مخاطب را به کلیک روی لینک دعوت می‌کنند، باید با حساسیت جدی بررسی شوند.

عوامل ضریب‌دهنده: شرایط معیشتی و حساسیت خانوارها، اعلام مهلت مراجعه به سامانه رسمی و ایجاد فوریت برای انجام خوداظهاری، شباهت ظاهری پیامک‌ها و لینک‌های جعلی به اطلاع‌رسانی‌های رسمی، وعده ثبت‌نام، دریافت اعتبار بیشتر یا افزایش یارانه برای ترغیب مخاطبان به کلیک روی لینک‌ها، انتشار انبوه پیامک‌ها و لینک‌های آلوده دذ فضای مجازی، نا آگاهی کاربران از سرشماره معتبر و نشانی رسمی

تحلیل هدف محور

محور نظامی و امنیتی

در زمینه نظامی و امنیتی، انتشار شایعات و ادعاهایی مانند حملات اسراییل و امریکا به ایران و یا آمادگی ایران برای انجام حملات پیش دستانه به آمریکا در کنار حمله به پایگاه راسک، از این منظر که به دنبال القای فضای ناامنی و احتمال بالای درگیری ها در داخل و خارج کشور هستند و سعی در ایجاد اضطراب و تشویش در اذهان عمومی دارند و از طرفی تکرار این ادعاها، به ویژه در شرایطی که افکار عمومی نسبت به تحولات نظامی و پیامدهای امنیتی آن حساس است، ظرفیت افزایش اضطراب و تشویش عمومی و تقویت احساس قرار داشتن کشور در آستانه بحرانی تازه را دارد. اما اینکه جریان شایعه پرداز با انتشار مکرر و روزانه اینگونه موضوعات و پیوند دادن آنها با یکدیگر که مستقیماً با امنیت روانی مردم گره خورده است، بدنبال هدفی فراتر از پوشش صرف رخدادهاست، مساله حائز اهمیتی است که نباید از ذهن دور بماند. چرا که پوشش آنها، این ظرفیت را دارد که نگرانی عمومی را به نارضایتی از سیاست‌گذاری‌های نظامی و امنیتی سوق دهد و درباره میزان آمادگی دفاعی کشور، توان بازدارندگی در برابر تهدیدات خارجی و قابلیت نهادهای مسئول برای تأمین امنیت داخلی تردید ایجاد کند.

محور سیاسی و قضایی

در حوزه سیاسی اخذ اعتراف اجباری و اجرای حکم شلاق برای کارگران پترو پارس، بر روی هدف ایجاد بدبینی نسبت به دستگاه قضایی و راه اندازی موج رسانه ای و حقوق بشری علیه ضابطین و با ادعاهای خلاف واقع و غیر مستند، تمرکز کرده اند. از آنجا که بعد از حوادث اخیر در جامعه و صدور برخی احکام قضایی برای افراد و متهمان، حوادث دی ماه و ماقبل آن، چالش هایی میان افکار عمومی و حاکمیت به خصوص دستگاه قضایی ایجاد شد. رسانه‌های منتقد و جریان‌های حقوق بشری با برجسته‌سازی موضوعات این چنینی می‌توانند پرونده‌های موردی را به بستری برای طرح انتقادهای گسترده‌تر درباره عدالت قضایی و نحوه برخورد حاکمیت با معترضان و گروه‌های صنفی تبدیل کنند. برآیند کلی این است که در این اثناء در اثر مانور رسانه ای پر قدرت دشمن، بر مسائل حقوق بشری، قضایی برای ایجاد دوقطبی و سلب اعتماد و بهره برداری سیاسی از ادعاهای خلاف واقع، بیش از پیش فراهم شده است. فلذا جریان معاند و رسانه های حقوق بشری، با راه اندازی موجی از این شایعات، در پی القای فضای خفقان و عدم رعایت حقوق شهروندی در جامعه و ناعادلانه بودن احکام قضایی و ایجاد ذهنیت منفی و شکاف، میان مردم و نهاد قضایی کشور است.

در نهایت نکته مهم این است که ارزیابی صحت ادعاهای مربوط به پرونده کارگران **پتروپارس** و تفکیک مستندات موجود از روایت‌های رسانه‌ای، برای داوری دقیق درباره ابعاد این موضوع ضروری است.

محور اقتصادی و معیشتی

از منظر اقتصادی؛ در شرایطی که بخشی از خانوارها برای جبران فشارهای اقتصادی به دریافت تسهیلات و کمک‌های دولتی امید بسته‌اند، تأخیر در اطلاع‌رسانی رسمی یا نبود اطلاعات شفاف و به موقع می‌تواند زمینه انتشار ادعاهای تأیید نشده و سوءاستفاده از اعتماد مخاطبان را فراهم کند. انتشار شایعاتی مانند پرداخت وام به **بازنشستگان** و مستمری بگیران در کنار انتشار لینک‌های آلوده، گویای فراهم بودن شرایط سوء استفاده از مسائل معیشتی و انتظاری که هم وطنان در تخصیص این حمایت‌ها برای جبران بخشی از فشار اقتصادی دارند؛ در سایه ناآگاهی آنها و عدم اطلاع رسانی به موقع نهادهای اطلاع رسانی است. به این صورت که افرادی با بهره برداری از این خلأ‌های موجود، میتوانند از اعتماد و عدم آگاهی مردم استفاده کرده و در موردی مانند تخصیص وام، ضمن وارد کردن فشار رسانه‌ای به متولیان، با ایجاد انتظار در میان مخاطبان و نگه داشتن آنها در فضای امید و انتظار، بستری را برای ایجاد خشم و بدبینی، نسبت به دولت و سیاست‌های حمایتی، بعد از تکذیب موضوع، فراهم کنند. درمورد موضوع انتشار **لینک‌های جعلی**، با سوءاستفاده از همین انتظارات معیشتی، علاوه بر فراهم کردن زمینه **کلاهبرداری** و **سرقت اطلاعات** کاربران، می‌تواند **اعتماد عمومی** به اطلاع‌رسانی‌های رسمی و سازوکارهای ثبت نام و دریافت حمایت‌های دولتی را تضعیف کند. مجموعاً؛ وجه مشترک این موارد، بهره‌برداری از نیاز اقتصادی و انتظار دریافت حمایت برای ایجاد نارضایتی، تشدید بدبینی نسبت به عملکرد نهادهای مسئول و افزایش تردید در اعتبار مجاری رسمی اطلاع‌رسانی است.

جمع بندی نهایی

وجه مشترک شایعات امروز، بهره‌گیری از حساسیت‌های موجود در جامعه برای ایجاد یا تشدید نگرانی، **بی‌اعتمادی** و انتظارهای برآورده نشده است. با این تفاوت که در محور نظامی، سازوکار اصلی بر تکرار ادعاهای مربوط به جنگ و پیوند دادن آن‌ها به یکدیگر استوار است. در حوزه قضایی بر برجسته‌سازی پرونده‌های حساس و تعمیم آن‌ها به عملکرد کلی دستگاه عدالت تکیه دارد و در حوزه اقتصادی، از نیاز معیشتی مردم برای ایجاد انتظار یا سوءاستفاده مستقیم بهره گرفته می‌شود. از منظر بستر انتشار، رسانه‌های فارسی‌زبان خارج از کشور در بازتاب ادعاهای نظامی و حقوق بشری نقش دارند و شبکه‌های اجتماعی و پیام‌رسان‌ها با بازنشر سریع محتوا، امکان گسترش روایت‌های تأیید نشده را فراهم می‌کنند. در موضوع وام **بازنشستگان** و **کالابرگ** نیز پیامک‌های ناشناس و **لینک‌های جعلی**، علاوه بر کارکرد رسانه‌ای، ابزار بالقوه **کلاهبرداری** هستند. همچنین، بازتاب تکذیبیه‌ها در برخی رسانه‌های داخلی نشان می‌دهد که چرخه انتشار این شایعات می‌تواند با ورود اخبار اصلاحی ادامه یابد، هرچند انتشار تکذیب به تنهایی به معنای رفع کامل ابهام مخاطبان نیست. بنابراین، اولویت مدیریت رسانه‌ای باید بر تفکیک روشن خبر قطعی از گمانه‌زنی نظامی اطلاع‌رسانی مستند درباره حوادث امنیتی و پرونده‌های قضایی و اعلام شفاف شرایط واقعی دریافت تسهیلات و حمایت‌های معیشتی متمرکز باشد. در موضوع **کالابرگ** نیز تأکید مستمر بر مجاری رسمی و هشدار درباره پیامک‌ها و **لینک‌های جعلی**، ضرورت عملی و فوری دارد. در نهایت، پاسخ مؤثر به این فضا مستلزم آن است که علاوه بر اصلاح اطلاعات نادرست، خلأهای اطلاع‌رسانی و ابهام‌هایی که امکان بازتولید شایعات را فراهم می‌کنند، به موقع شناسایی و برطرف شوند.